

XÂY DỰNG HỆ THỐNG CÂU HỎI, BÀI TẬP THEO ĐỊNH HƯỚNG PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC QUÁ HỌC PHẦN “SINH LÝ TRẺ LỨA TUỔI TIỂU HỌC” CHO SINH VIÊN TRƯỜNG CAO ĐẲNG SƯ PHẠM ĐIỆN BIÊN

NGUYỄN THỊ NGHĨA - PHẠM HỒNG THÁI - VŨ THỊ THANH TÂM*

Ngày nhận bài: 17/07/2016; ngày sửa chữa: 22/07/2016; ngày duyệt đăng: 22/07/2016.

Abstract: Testing and assessment is an important phase in teaching process, helping teachers evaluate learner's competences and adjust methods to improve teaching quality. Therefore, innovation of testing and assessment is urgent issues to reach objectives of fundamental and comprehensive education reform. The article proposes a process to build question systems and exercises towards developing competences in teaching module "Physiology of primary school age children" for students at Dien Bien college of Education.

Keywords: Question system, exercises, capacity, testing and assessment.

Xu hướng chung của thế giới hiện nay là chuyển từ dạy học tập trung vào mục tiêu, nội dung chương trình sang tập trung vào việc tổ chức quá trình dạy và học nhằm hình thành năng lực cho người học. Xu hướng không quá coi trọng nội dung kiến thức trong quá trình dạy và học mà chuyển trọng tâm sang quá trình tổ chức hoạt động dạy và học, đánh giá người học. Vậy, điều quan trọng nhất trong quá trình dạy học trên lớp chính là các phương pháp và các kĩ thuật/nghệ thuật giảng dạy, phương pháp đánh giá của người dạy, làm sao tích cực hóa được người học, không phải là giúp các em học thuộc mà là tư duy (suy nghĩ, nghĩ về cách suy nghĩ, tư duy phản biện, tư duy sáng tạo... giải quyết vấn đề). Để đánh giá được các năng lực của người học thì việc thiết kế bộ công cụ kiểm tra, đánh giá (câu hỏi/bài tập) là một khâu then chốt.

Để góp phần hỗ trợ và thúc đẩy giảng viên (GV) trong Trường Cao đẳng Sư phạm Điện Biên nói chung và GV bộ môn *Sinh học* nói riêng nâng cao nhận thức và kĩ thuật biên soạn câu hỏi, bài tập để kiểm tra, đánh giá kết quả học tập của sinh viên (SV) theo định hướng phát triển năng lực, bài viết đề cập việc sử dụng câu hỏi, bài tập để kiểm tra, đánh giá SV qua học phần "*Sinh lý trẻ lứa tuổi tiểu học*" theo định hướng phát triển năng lực.

1. Đánh giá năng lực

Đánh giá năng lực là đánh giá các kĩ năng nhận thức và xã hội, kĩ năng hợp tác và các năng lực sáng tạo, các phong cách tư duy khác nhau..., điều này có nghĩa là đánh giá theo "chiều rộng". Đánh giá năng lực không chỉ là yêu cầu "nhắc lại" (kĩ năng tư duy bậc thấp) mà là các kĩ năng học tập, xây dựng kiến thức và ứng dụng (kĩ năng tư duy bậc cao), điều này có nghĩa là đánh giá theo "chiều sâu".

Đánh giá năng lực thông qua các sản phẩm của hoạt động học và quá trình học, chú ý đến tiềm năng của người học như: Cách người học quan sát, nhận biết sự việc, nhận thức về một vấn đề như thế nào, khả năng trực giác thế nào, phong cách tư duy của người học là gì, SV nhận xét thế nào, SV có ưu điểm gì trong hoạt động học, trong việc hợp tác với các SV khác.

2. Đặc điểm của câu hỏi, bài tập theo định hướng phát triển năng lực

Nghiên cứu về lí luận cũng như thực tiễn triển khai kiểm tra, đánh giá của thế giới và Việt Nam, chúng tôi đưa ra một số điểm phân biệt đánh giá về kiến thức, kĩ năng và đánh giá năng lực được thể hiện qua bảng sau (bảng 1 trang bên):

Về cấu trúc, câu hỏi, bài tập đánh giá năng lực gồm 2 phần:

- *Phần I. Thông tin:* Phần này có thể là một đoạn thông tin (sách, báo, mạng) mô tả một thí nghiệm, đưa một kết quả điều tra... (Lưu ý: cần có trích dẫn nguồn thông tin, ảnh chụp...)

- *Phần II. Hệ thống câu hỏi:* Phần này có thể có một hay nhiều câu hỏi, có thể là câu tự luận hoặc trắc nghiệm, sắp xếp theo nhiều mức độ tư duy khác nhau, từ nhận biết đến phân tích, tổng hợp, đánh giá...

Các thành tố quan trọng để đánh giá việc đổi mới xây dựng bài tập là: sự đa dạng của bài tập, chất lượng bài tập, sự lồng ghép bài tập vào giờ học và sự liên kết với nhau của các bài tập. Những đặc điểm của bài tập định hướng năng lực là: Có mức độ khó khác nhau, mô tả tri thức và kĩ năng yêu cầu, định hướng theo kết quả, nhận biết được sự gia tăng của năng lực,

* Trường Cao đẳng Sư phạm Điện Biên

Bảng 1. Phân biệt đánh giá kiến thức, kĩ năng và năng lực

Tiêu chí so sánh	Đánh giá năng lực	Đánh giá kiến thức, kĩ năng
1. Mục đích chủ yếu nhất	- Đánh giá khả năng người học vận dụng các kiến thức, kĩ năng đã học vào giải quyết vấn đề thực tiễn của cuộc sống. - Vì sự tiến bộ của người học so với chính họ.	- Xác định việc đạt kiến thức, kĩ năng theo mục tiêu của chương trình giáo dục. - Đánh giá, xếp hạng giữa những người học với nhau.
2. Ngữ cảnh đánh giá	Gắn với ngữ cảnh học tập và thực tiễn cuộc sống của người học.	Gắn với nội dung học tập (những kiến thức, kĩ năng, thái độ) được học trong nhà trường.
3. Nội dung đánh giá	- Những kiến thức, kĩ năng, thái độ ở nhiều môn học, nhiều hoạt động giáo dục và những trải nghiệm của bản thân người học trong cuộc sống xã hội (tập trung vào năng lực thực hiện). - Quy chuẩn theo các mức độ phát triển năng lực của người học.	- Những kiến thức, kĩ năng, thái độ ở một môn học. - Quy chuẩn theo việc người học có đạt được hay không một nội dung đã được học.
4. Công cụ đánh giá	Nhiệm vụ, bài tập trong tình huống, bối cảnh thực.	Câu hỏi, bài tập, nhiệm vụ trong tình huống hàn lâm hoặc thực.
5. Thời điểm đánh giá	Đánh giá mọi thời điểm của quá trình dạy học, chú trọng đến đánh giá trong khi học.	Thường diễn ra ở những thời điểm nhất định trong quá trình dạy học, đặc biệt là trước và sau khi dạy.
6. Kết quả đánh giá	- Năng lực người học phụ thuộc vào độ khó của nhiệm vụ hoặc bài tập đã hoàn thành. - Thực hiện được nhiệm vụ càng khó, càng phức tạp hơn sẽ được coi là có năng lực cao hơn.	- Năng lực người học phụ thuộc vào số lượng câu hỏi, nhiệm vụ hay bài tập đã hoàn thành. - Càng đạt được nhiều đơn vị kiến thức, kĩ năng thì càng được coi là có năng lực cao hơn.

vận dụng thường xuyên cái đã học, chẩn đoán và khuyến khích được các cá nhân, tạo khả năng trách nhiệm đối với việc học của bản thân, thay đổi bài tập đặt ra (mở rộng, chuyển giao, đào sâu và kết nối, xây dựng tri thức thông minh), bài tập giải quyết vấn đề và vận dụng, kết nối với kinh nghiệm đời sống, với các tình huống và bối cảnh.

3. Quy trình xây dựng câu hỏi, bài tập kiểm tra, đánh giá theo định hướng phát triển năng lực

- **Bước 1.** Xác định các chủ đề dạy học trong học phần để xây dựng câu hỏi, bài tập nhằm kiểm tra, đánh giá năng lực của SV.

- **Bước 2.** Căn cứ nội dung chủ đề, xác định các năng lực có thể hình thành/rèn luyện cho SV thông qua chủ đề (mỗi năng lực được thể hiện bởi nhiều kĩ năng thành phần).

- **Bước 3.** Xác định và mô tả các mức yêu cầu cần đạt của các loại câu hỏi/bài tập đánh giá năng lực (kiến thức, kĩ năng, thái độ) của SV trong chủ đề theo hướng chú trọng đánh giá kĩ năng thực hiện của SV.

4. Một số câu hỏi, bài tập đánh giá năng lực qua học phần “Sinh lí trẻ lứa tuổi tiểu học”:

- **Câu hỏi, bài tập đánh giá năng lực “Quan sát”:**
Trong lớp học, Lồng là một học sinh học rất giỏi, bạn

dành rất nhiều thời gian cho việc nghiên cứu các tài liệu và làm bài tập nhưng bạn lại có một tư thế ngồi học rất khác với các bạn trong lớp (*hình 1*).

Hình 1. Tư thế ngồi học của học sinh Lồng

1) Nếu tư thế ngồi học như bạn Lồng kéo dài sẽ ảnh hưởng như thế nào đến sự phát triển của xương?
2) Ở lứa tuổi các em, cần làm gì để cho bộ xương phát triển tốt? Giải thích cơ sở khoa học của các biện pháp đó?

- **Câu hỏi/bài tập đánh giá năng lực “Đo đạc”:**
Các bác sĩ ở Trung tâm nghiên cứu phát triển thể trạng người Việt Nam đã nghiên cứu và đưa ra bảng so

sánh tốc độ phát triển của xương ở các lứa tuổi như sau (bảng 2):

Bảng 2. Tốc độ phát triển xương ở các lứa tuổi

STT	Độ tuổi	Tốc độ phát triển của xương
1	1-10 tuổi	5cm/năm
2	11-16 tuổi	6-7 cm/năm
3	17-25 tuổi	1-2 cm/năm
4	Trên 25 tuổi	0

Hãy cho biết: 1) Để đo được độ phát triển của xương ở các lứa tuổi, các bác sĩ đã làm như thế nào?; 2) Dựa vào bảng số liệu trên, hãy cho biết tốc độ phát triển của xương ở lứa tuổi nào là nhanh nhất? Hãy đưa ra một số lí do về tốc độ phát triển đó; 3) Theo em, cần làm gì để tăng chiều cao của người Việt Nam?

- Câu hỏi/bài tập đánh giá năng lực “Xử lí số liệu”:

Thống kê tỉ lệ nam/nữ tại một trường Tiểu học A như sau (bảng 3):

Bảng 3. Tỉ lệ nam/nữ tại trường Tiểu học A

Khối lớp	Tổng số HS	Số HS nam	Số HS nữ
1	105	65	40
2	121	81	40
3	114	66	48
4	131	75	56

1) Em hãy nhận xét tỉ lệ nam/nữ ở trường này và so sánh với tỉ lệ nam/nữ trong cấu trúc dân số tự nhiên; 2) Theo em, tại sao tỉ lệ nam/nữ ở trường này không đúng với cấu trúc dân số tự nhiên?; 3) Em hãy đưa ra các biện pháp để hạn chế sự mất cân bằng tỉ lệ nam/nữ ở nhiều địa phương trên nước ta hiện nay.

- Câu hỏi/bài tập đánh giá năng lực “Đưa ra tiên đoán”: Ông Hiền (năm nay đã 45 tuổi) hiện đang là nhân viên văn phòng. Do đặc thù trong công việc, ông Hiền rất ít khi vận động. Mặt khác do sở thích về ăn uống, ông rất thích ăn các loại thịt, đặc biệt là thịt mỡ. Trong khoảng 2 tuần gần đây ông luôn cảm thấy đau nhức ở các khớp xương, khiến ông luôn cảm thấy khó khăn trong vận động.

1) Theo em với đặc thù công việc và chế độ ăn uống như vậy thì ông Hiền có thể mắc những bệnh gì về xương?; 2) Em hãy giải thích nguyên nhân dẫn đến những căn bệnh đó?; 3) Với tư cách là một bác sĩ chuyên khoa dinh dưỡng em sẽ tư vấn cho ông Hiền về chế độ dinh dưỡng và sinh hoạt như thế nào để cải thiện tình hình hiện tại?

- Câu hỏi/bài tập đánh giá năng lực “Tìm mối quan hệ”: Ngày 19/11/2014, do trời quá lạnh, một gia đình ở

Thanh Hóa đã đốt than hoa để sưởi ấm khiến 3 người bị chết, 2 người bị hôn mê trong tình trạng nguy kịch vì bị ngạt khí (theo Báo điện tử VnExpress).

1) Em hãy cho biết nguyên nhân nào đã dẫn tới sự việc đáng tiếc trên?; 2) Em hãy tư vấn cho mọi người cách sưởi ấm an toàn bằng than hoa.

- Câu hỏi, bài tập đánh giá năng lực “Thí nghiệm”: Để biết thành phần của xương, phải bố trí thí nghiệm thế nào để kiểm tra? Đốt xương thì chất nào bị cháy? Chất nào còn lại trong xương? Từ đó suy ra tính chất gì?

***

Kiểm tra, đánh giá là động lực để thúc đẩy sự đổi mới quá trình dạy và học. Đổi mới kiểm tra, đánh giá sẽ là động lực thúc đẩy các quá trình khác như đổi mới phương pháp dạy học, cách thức tổ chức hoạt động dạy học, quản lí... Thực hiện được việc kiểm tra, đánh giá hướng vào đánh giá quá trình, giúp phát triển năng lực người học sẽ giúp quá trình dạy học trở nên tích cực hơn rất nhiều. Quá trình đó sẽ nhắm đến mục tiêu xa hơn, đó là “nuôi dưỡng” hứng thú học đường, tạo sự tự giác trong học tập và quan trọng hơn là “gieo” vào lòng HS sự tự tin, niềm tin “người khác làm được mình cũng sẽ làm được”... Điều này vô cùng quan trọng để tạo ra sự thành công của mỗi người học trong tương lai. □

Tài liệu tham khảo

- [1] Hồ Sỹ Anh (2011). *Đề xuất giải pháp đánh giá chất lượng học sinh phổ thông Việt Nam*. Kỉ yếu Hội thảo khoa học giáo dục (tập 1), Hải Phòng, tr 1-4.
- [2] Hồ Sỹ Anh (2013). *Tìm hiểu về kiểm tra, đánh giá học sinh và đổi mới kiểm tra, đánh giá theo hướng tiếp cận năng lực*. Tạp chí Khoa học, Trường Đại học Sư phạm TP. Hồ Chí Minh, số 50, tr 131-143.
- [3] Nguyễn Thu Hà (2014). *Giảng dạy theo năng lực và đánh giá theo năng lực trong giáo dục: Một số vấn đề lí luận cơ bản*. Tạp chí Khoa học, Trường Đại học Quốc gia Hà Nội, số 2, tr 56-64.
- [4] Lê Văn Hồng (2011). *Mức độ nghiên cứu công nghệ giáo dục theo quan điểm “Thầy thiết kế – Trò thi công”*. Kỉ yếu Hội thảo khoa học giáo dục Việt Nam, Hải Phòng, tr 78-81.
- [5] Trần Kiều (2012). *Một số nhận xét về quá trình phát triển chương trình giáo dục phổ thông Việt Nam từ năm 1945 đến nay*. Kỉ yếu Hội thảo “Tổng kết nghiên cứu giáo dục phổ thông của Việt Nam và một số nước trên thế giới, đề xuất hướng nghiên cứu tiếp theo về đổi mới giáo dục phổ thông sau năm 2015 của Việt Nam”, Hà Nội, tr 174-177.